

ГІПЕРЕКСПЛІКАЦІЙНІ АППОЗИТИВНІ МОДЕЛІ: ПРОПОЗИЦІЙНІ СХЕМИ

Статтю присвячено аналізу пропозиційних схем, що лежать в основі аппозитивних конструкцій – гіперексплікаційних аппозитивних моделей американського газетного дискурсу. Пропозиційні схеми базових фреймів дозволили систематизувати аппозитивні моделі та розподілити їх на автономні й інтегральні.

Ключові слова: американський газетний дискурс, аппозитивна конструкція, базові фрейми, гіперексплікаційна модель, пропозиційні схеми.

До актуальних проблем сучасного мовознавства належить вивчення мовних та мовленнєвих явищ у взаємозв'язку зі знанням і мисленням людини.

Об'єкт нашого дослідження – прикладка або аппозитив є мовленнєвим утворенням: подвійним означенням певного елемента дійсності в експліцитній спосіб, що дає підстави тлумачити обидва означення як аппозитивну конструкцію – гіперекспліцитну модель, частини якої перебувають у синтаксичному зв'язку аппозиції.

У синтаксичному плані аппозитивну конструкцію вважають напівпредикативною, тобто згорнутою предикативною; за типом зв'язку між компонентами розрізняють відокремлену прикладку, яка є інтонаційно й змістово акцентованою, й невідокремлену, з меншою граматичною автономністю; за формальною структурою прикладки поділяють на непоширені, виражені словом чи стійким словосполученням та поширені, виражені вільним словосполученням [4, с. 593]. Проте, підхід до прикладки як до елемента аппозитивної моделі вимагає не лише встановлення її власних рис, а у першу чергу визначення зв'язків між елементами зазначеної моделі.

Незважаючи на широку семантичну варіативність означень-аппозитивів, на думку дослідниці С. Жаботинської, виокремлення основних типів аппозитивних конструкцій ґрунтується на пропозиціях базисних фреймів, які «демонструють найбільш узагальнені принципи категоризації й організації інформації, вираженої за допомогою мови» [1, с. 36]. Склад таких фреймів представлений: 1) *предметним фреймом*, у якому сутності характеризується за якісними, кількісними, буттєвими, локативними й темпоральними оцінками; 2) *акціональним фреймом*, у якому декілька предметів наділені різними аргументними ролями; 3) *посесивним фреймом*, що демонструє зв'язки володіння, вмісту і належності частини цілому; 4) *ідентифікаційним фреймом*, що персоніфікує, класифікує та специфікує предмет; 5) *компаративним фреймом*, що виникає на основі таксономічного фрейму та представлений субфреймами тотожності, схожості й подібності [2].

З огляду на те, що пропозиційні схеми базисних фреймів демонструють основні види зв'язків між предметом і його ознаками, а також між декількома предметами, вважаємо за необхідне визначити фрейм концептуальним підґрунтям аппозитивної конструкції – гіперексплікаційної моделі з аппозитивним компонентом.

Імплементуючи концепцію базисних фреймів в аналіз мовних аппозитивних структур, С. Жаботинська виокремлює шість семантичних типів аппозитивів, представлених схемами ідентифікаційного (схеми персоніфікації, класифікації й характеристичної) й компаративного (схеми тотожності, схожості й подібності) фреймів [1, с. 37].

У межах нашого дослідження як матеріал використано американський газетний дискурс (АГД), отже аналізу піддані зафіксовані в ньому аппозитивні конструкції.

Метою цієї статті є систематизація пропозиційних схем, що лежать в основі аппозитивних конструкцій, реалізованих в АГД.

Аналіз матеріалу засвідчив, що в АГД аппозиційні конструкції – гіперексплікаційні моделі з аппозитивним компонентом можуть бути представлені переліченими С.А. Жаботинською пропозиційними схемами, наприклад:

ІДЕНТИФІКАЦІЙНИЙ ФРЕЙМ

- **Схема персоніфікації** «ЩОСЬ-ідентифікатив є ЩОСЬ-персоніфікатор»; персоніфікатором є власна назва або її аналог, що може виступати у постпозиції й у препозиції до означуваного іменника:

He and his wife, Carla Bruni-Sarkozy, were treated to a private dinner with the Obamas, which is sure to play well in Paris. (The New York Times, March 31, 2010)

On June 7, 2000, two Chechen women, Khava Barayeva and Luiza Magomadova, drove a truck laden with explosives into a Russian special forces building in Alkhan-Yurt, Chechnya... (The New York Times, March 30, 2010)

Mr. Yanukovich and his Russian counterpart, Dmitry Medvedev, announced the accords after meeting in the Ukrainian city of Kharkiv. (The Wall Street Journal, Apr. 22, 2010)

- **Схема класифікації** «ЩОСЬ-ідентифікатив є ЩОСЬ-класифікатор»; класифікатор, що є членом певного класу, позначається іменником з неозначеним артиклем або його еквівалентом. Характерним для титульних імен є використання препозитивних означень, виражених аппозитивом.

“The Americans, no matter what they say, cannot get used to a new world where regional powers want to have a say in regional and global politics,” said Soli Ozel, a professor of international relations at Bilgi University in Istanbul. (The New York Times, June 8, 2010)

President Dmitri A. Medvedev was briefed on the blasts by top law enforcement and security advisers. (The New York Times, March 29, 2010)

- **Схема характеристики** «ЩОСЬ-ідентифікатив є ЩОСЬ-характеризатор»; характеризатор, який є тією ж сутністю, що й ідентифікатив, позначається в англійській мові іменником з означеним артиклем або його еквівалентом. Наприклад:

One day in late 1985, Allen Ginsberg, the American beat poet, unexpectedly turned up at the Moscow bureau of The Times, bearing a package from Yevgeny Yevtushenko, the Soviet poet. (The New York Times, May 18, 2008)

In May 2007, just five months after the death of eccentric dictator Saparmurat Niyazov, better known as Turkmenbashi, then-President Vladimir Putin flew to this port city and won an agreement to build a pipeline that would skirt the Caspian and traverse Kazakhstan before making its way to Russia, eventually carrying an extra 30 billion cubic meters of gas annually. (The Global Post, Nov. 28, 2009)

КОМПАРАТИВНИЙ ФРЕЙМ

- **Схема тотожності** «ЩОСЬ-компаратив є (як) ЩОСЬ-корелят». Наприклад:

Berlin is also reviewing elements of its Ostpolitik, or policy toward the East. (The Christian Science Monitor, Feb. 3, 2010)

Despite such tales, “death by PowerPoint,” the phrase used to describe the numbing sensation that accompanies a 30-slide briefing, seems here to stay. (The New York Times, Apr. 26, 2010)

- **Схема схожості** «ЩОСЬ-компаратив є як ЩОСЬ-корелят». Наприклад:

The Taliban were a scattered and defeated force in northern Afghanistan, long home to the strongest anti-Taliban resistance, the Northern Alliance. (The New York Times, Nov. 26, 2009)

But that vision has led to friction with Washington, particularly over Iran, Turkey’s only alternative energy source after Russia. (The New York Times, June 8, 2010)

- **Схема подібності** «ЩОСЬ-компаратив є ніби ЩОСЬ-корелят»; компаратив і корелят належать до понятійних класів, що не мають спільної основи. Наприклад:

Because the new wave of Chechen separatists see President Kadyrov as a puppet of the Kremlin, any realistic solution must improve the legitimacy of Chechnya’s core social institutions. (The New York Times, March 30, 2010)

Not least, it ties up junior officers — referred to as PowerPoint Rangers — in the daily preparation of slides, be it for a Joint Staff meeting in Washington or for a platoon leader’s pre-mission combat briefing in a remote pocket of Afghanistan. (The New York Times, Apr. 26, 2010)

“Katyn is the place of death of the Polish intelligentsia,” Michnik, now the soul of Poland’s successful Gazeta Wyborcza newspaper, said when I reached him by phone. (The New York Times, Apr. 12, 2010)

Проведене дослідження також засвідчило, що спектр пропозиційних схем, по яких будуються гіперексплікаційні моделі в АГД є ширшим: окрім пропозиційних схем ідентифікаційного й компаративного фреймів, також зафіксовані схеми предметного й посесивного фреймів, наприклад:

ПРЕДМЕТНИЙ ФРЕЙМ

- **Квантитативна схема** «ЩОСЬ Є СТИЛЬКИ (кількість)», наприклад:

According to the BP Statistical Review, the country holds the world’s fourth largest gas reserves, 7.94 trillion cubic meters, or over 4 percent of the world’s reserves. (The Global Post, Nov. 28, 2009)

- **Квалітативна схема** «ЩОСЬ Є TAKE (якість)», наприклад:

The 44-year-old Prokhorov, the second-richest man in Russia, is expected to assume control of the woebegone Nets within the next few weeks. (The New York Times, Apr. 26, 2010)

While Prokhorov rides a Jet Ski, Dolan sings lead for J.D. and the Straight Shot — “a barely O.K. blues-rock cover band,” according to a Boston Herald review. (The New York Times, Apr. 26, 2010)

NEW YORK — My first thought, hearing of the Polish tragedy, was that history’s gyre can be of an unbearable cruelty, decapitating Poland’s elite twice in the same cursed place, Katyn. (The New York Times, Apr. 12, 2010)

- **Локативна схема** «ЩОСЬ Є/ІСНУЄ ТАМ (місце буття)». Наприклад:

ANKARA, Turkey — For decades, Turkey was one of the United States’ most pliable allies, a strategic border state on the edge of the Middle East that reliably followed American policy. (The New York Times, June 8, 2010)

Similar projects are underway involving highways to Minsk, Belarus, and at the Pulkovo airport in St. Petersburg. (The Wall Street Journal, June 16, 2010)

Russian Prime Minister Vladimir Putin, visiting Kiev before the ratification vote, hailed the deal as a breakthrough in ties with Ukraine and emphasized how much money Russia was giving up to keep its fleet in Sevastopol, the southern tip of Ukraine’s Crimean Peninsula. (The Washington Post, Apr. 28, 2010)

- **Темпоральна схема** «ЩОСЬ Є/ІСНУЄ ТОДІ». Наприклад:

It will allow Russia to keep a strategic military presence beyond its borders until 2043, a quarter-century beyond the end of its current lease for the naval base on Ukraine's Crimean peninsula. (The Wall Street Journal, Apr. 22, 2010)

ПОСЕСИВНИЙ ФРЕЙМ

- **Схема партитивності** «ЦІЛЕ має ЧАСТИНУ», наприклад:

*In the 1990s, the rebels kicked out tens of thousands of Russian troops who had been sent to the region to prevent **Chechnya, a republic within the Russian Federation**, from declaring independence. (The New York Times, March 30, 2010)*

*Radu Tudor, a defense analyst in **Romania, one of three NATO allies on the Black Sea**, said the Russians' extended presence in Sevastopol poses less of a military problem than a political one. (The Washington Post, Apr. 28, 2010)*

- **Схема інклюзивності** «КОНТЕЙНЕР має ВМІСТ», наприклад:

*Turkey's shifting foreign policy is making its prime minister, Recep Tayyip Erdogan, a hero to the Arab world, and is openly challenging the way the United States manages **its two most pressing issues in the region, Iran's nuclear program and the Israeli-Palestinian peace process**. (The New York Times, June 8, 2010)*

- **Схема володіння** «ВЛАСНИК має ВЛАСНІСТЬ», наприклад:

*"If Mikhail's personality matches his wallet and he is available to Nets fans, they will love him and come to the games in droves," **the Dallas Mavericks owner Mark Cuban** said in an e-mail message. (The New York Times, Apr. 26, 2010)*

*With state-controlled giants **OAO Rosneft and OAO Gazprom** dominating the oil and gas sector, most future foreign investment will be directed at sectors like automobiles and retail-related services, says Peter Westin, chief economist at the Aton brokerage in Moscow. (The Wall Street Journal, June 16, 2010)*

Усі перелічені пропозиційні схеми є **автономними**, однак в АГД також представлені наступні **інтегральні** схеми:

- Інтеграція темпоральної схеми (предметний фрейм) і схеми класифікації (ідентифікаційний фрейм), наприклад:

*Last December, **now-Prime Minister Putin** broke the confidentiality of the START negotiations to publicly complain about US missile defense plans, raising questions about a possible Kremlin split over the wisdom of finalizing the treaty at all. (The Christian Science Monitor, March 18, 2010)*

*But after Russian troops pacified rebel Chechnya the Kremlin declared victory, and a five year hiatus in terrorist attacks against Russia's heartland appeared to confirm the efficacy of **then-President Vladimir Putin's** tough measures. (The Christian Science Monitor, March 29, 2010)*

*When the Chechens invaded neighboring Dagestan, **Vladimir Putin, then the newly appointed prime minister**, retaliated with overwhelming force. (The Christian Science Monitor, March 30, 2010)*

*The insurgents lay low but remained a menace to be constantly watched, according to **the former governor of Kunduz, Gen. Muhammad Daoud, now a deputy interior minister**. (The New York Times, Nov. 26, 2009)*

- Інтеграція схеми класифікації (ідентифікаційний фрейм) і темпоральної схеми (предметний фрейм), наприклад:

*Turkey's rise as a regional power may seem sudden, but it has been evolving for years, since the end of the cold war, when the world was a simple alignment of black and white and **Turkey, a Muslim democracy founded in 1923**, was a junior partner in the American camp. (The New York Times, June 8, 2010)*

- Інтеграція локативної схеми (предметний фрейм) і схеми класифікації (ідентифікаційний фрейм), наприклад:

*In February, a **Chechen rebel leader, Doku Umarov**, threatened in an interview on a Web site to organize terror acts in Russian population centers. (The New York Times, March 29, 2010)*

- Інтеграція схеми характеристики (ідентифікаційний фрейм) і локативної схеми (предметний фрейм), наприклад:

***Nord Stream, the pipeline project linking Germany and Russia**, for example, raised eyebrows in Europe and Washington as a bilateral deal that left the European Union out. (The Christian Science Monitor, Feb. 3, 2010)*

- Інтеграція схеми класифікації (ідентифікаційний фрейм), локативної схеми (предметний фрейм) і темпоральної схеми (предметний фрейм), наприклад:

***Hubert Védrine, foreign minister of France from 1997 to 2002**, says Berlin's strategic goals with Moscow are 'not worrying, and are compatible with a common EU policy,' provided that disagreements can be overcome between older states such as France and Italy, and newer states such as Poland and the Baltics. (The Christian Science Monitor, Feb. 3, 2010)*

- Інтеграція схеми характеристики (ідентифікаційний фрейм), локативної схеми (предметний фрейм) і темпоральної схеми (предметний фрейм), наприклад:

*'When you start opening up and loosen controls, it becomes a slippery slope,' **Jack F. Matlock Jr., the American ambassador to Moscow during much of the Gorbachev period**, said last week as he watched the events in China. (The New York Times, May 18, 2008)*

- Інтеграція схеми класифікації (ідентифікаційний фрейм), квантитативної схеми (предметний фрейм) і локативної схеми (предметний фрейм), наприклад:

Ukraine, a country of 46 million people wedged between Russia and the European Union, has struggled to balance its relations with the two since independence in 1991. (The Wall Street Journal, Apr. 22, 2010)

Проведене дослідження дає змоги дійти в и с н о в к у , що гіперекспліцитні моделі АГД, відрізняючись значним різноманіттям зв'язків, будуються по пропозиційних схемах базових фреймів й охоплюють автономні, утворені на основі однієї пропозиційної схеми, й інтегральні, побудовані шляхом застосування декількох пропозиційних схем. Серед проаналізованих пропозиційних схем гіперексплікаційних моделей з аппозитивним компонентом в АГД, найбільш чисельними є автономні пропозиційні схеми, найбільш частотними з яких є схеми характеристики й класифікації (60%), далі йде локативна схема (20%), найменш частотною є квантитативна схема (менше 1%). Серед інтегративних схем найбільш частотними є інтеграція темпоральної схеми і схеми класифікації (20%) й інтеграція схеми класифікації і локальної схеми (20%).

Перспективу дослідження вбачаємо в аналізі семантичних характеристик гіперексплікаційних моделей з аппозитивним компонентом.

ЛІТЕРАТУРА

1. Жаботинская С. А. Аппозитивы : концептуальные схемы сети / С. А. Жаботинская // Язык – когнитивия – коммуникация : тезисы докл. Междунар. науч. конф., Минск, 3 – 6 ноября 2010 г. / редкол.: З. А. Харитончик (отв. ред.) [и др.]. – Минск: МГЛУ, 2010. – С. 36 – 38.
2. Жаботинская С. А. Концептуальный анализ : типы фреймов / С. А. Жаботинская // Вісник Черкаського університету. Серія «Філологічні науки». – Черкаси, 1999. – Вип. 11. – С. 12 – 25.
3. Жаботинская С. А. Концептуальный анализ языка : фреймовые сети / С. А. Жаботинская // Мова. Науково-теоретичний часопис з мовознавства. – 2004. – № 9 : Проблеми прикладної лінгвістики. – С. 81 – 92.
4. Селіванова О. О. Лінгвістична енциклопедія / О. О. Селіванова. – Полтава: Довкілля-К, 2010. – 844 с.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ:

1. Christan Science Monitor, The [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.csmonitor.com>.
2. Global Post, The [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.globalpost.com>.
3. New York Times, The [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.nytimes.com>.
4. Wall Street Journal, The [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://online.wsj.com>.
5. Washington Post, The [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.washingtonpost.com/>